

Ik wil wat zeggen!

Participatie van jongeren in de gezinshuiszorg naar aanleiding van een
inspectiemelding, een scoping review

“Wat is er bekend over hoe jongeren in gezinshuizen kunnen participeren bij het
onderzoek wat uitgevoerd wordt naar aanleiding van een inspectiemelding in de
residentiële jeugdzorg?”

Tim Terpstra

t.r.terpstra@student.rug.nl

S4535839

Master Orthopedagogiek, faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Masterthesis (PAMA5166)

Eerste begeleider: Jana Knot-Dickscheit (j.knot-dickscheit@rug.nl)

Tweede beoordelaar: Anne-Marie Huyghen

19-02-2026

Woorden: 9997

Abstract

In 2024, 41,255 children and young people in the Netherlands received residential youth care, including 6,695 placed in family-style group homes. When incidents in these settings result in mandatory reports to the Dutch Health and Youth Care Inspectorate (IGJ), it remains unclear how young people are involved in the investigation, despite their legal right to participate as stated in the UN Convention on the Rights of the Child. This study investigated how youth in residential family care can be involved in IGJ investigations following such reports. A scoping literature review was conducted, analyzing three international studies (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017; Stevens, 2006) through thematic analysis using the participation framework by Geurts et al. (2018) and the Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013). Findings indicated that young people are rarely structurally involved in inspection processes, and their input has limited influence on outcomes. Key participation principles (such as information provision, feedback and collaboration) are inconsistently applied. Being heard does not automatically lead to influence: young people's input is often processed in a consultative manner and selectively incorporated into formal decisions. There is a clear lack of guidelines on how professionals can meaningfully involve young people in an inspection investigation. This study demonstrated that current practice falls short and provided recommendations for practical improvements and future research.

Samenvatting

In 2024 maakten 41.255 jongeren in Nederland gebruik van jeugdhulp met verblijf, waarvan 6.695 jongeren in een gezinshuis verbleven. Wanneer zich in de zorgverlening incidenten voordoen die leiden tot een inspectiemelding bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ), is onduidelijk hoe jongeren participeren in het daaropvolgende onderzoek. Dit staat op gespannen voet met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het kind, waarin het recht op participatie is vastgelegd. Dit onderzoek richtte zich op de vraag hoe jongeren in gezinshuizen kunnen participeren bij een inspectieonderzoek na een inspectiemelding. Aan de hand van een scoping literatuurreview werden drie internationale studies (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017; Stevens, 2006) geanalyseerd middels een thematische analyse met behulp van de handreiking van Geurts en collega's (2018) en het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013). Uit de analyse bleek dat jongeren zelden structureel werden betrokken bij inspectieonderzoeken, en dat hun inbreng beperkt invloed had op de uitkomsten van het inspectieonderzoek. Belangrijke participatieprincipes zoals informatievoorziening, terugkoppeling en samenwerking zijn niet systematisch gewaarborgd. Gehoord worden leidt dus niet vanzelf tot invloed: Jongereninbreng wordt vaak consultatief verwerkt en selectief meegenomen in formele besluiten. Er is een duidelijk gebrek aan richtlijnen over hoe professionals jongeren betekenisvol kunnen laten participeren bij een inspectieonderzoek. Middels dit onderzoek werd aangetoond dat de huidige praktijk tekortschiet. Er werden praktische aanbevelingen gedaan en er werden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Inleiding	4
<i>Gezinshuizen en plaatsing</i>	4
<i>Gezag</i>	5
<i>Inspectiemelding bij de IGJ</i>	5
<i>Betrekken van jongeren bij een inspectiemelding</i>	7
<i>Theoretisch kader</i>	8
<i>Handreiking participatie kinderen in de Meldcode</i>	9
<i>Het Secure Base Model</i>	9
<i>Probleemstelling</i>	11
<i>Onderzoeksvraag</i>	12
Methode.....	13
<i>Design en kwaliteitsbeoordeling</i>	13
<i>Selectiecriteria</i>	13
<i>Zoekstrategie</i>	14
<i>Selectieprocedure</i>	16
<i>Analyse</i>	18
Resultaten	19
<i>Introductie geïncludeerde literatuur</i>	19
<i>Analyse per thema</i>	21
<i>Thema's uit de Handreiking Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling(Geurts et al., 2018)</i>	21
<i>Thema's uit het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013)</i>	26
Conclusie.....	30
Discussie.....	32
Literatuurlijst.....	34
Bijlagen	37
<i>Bijlage 1</i>	37
<i>Bijlage 2</i>	39

Inleiding

Focus van onderzoek en schetsen spanningsveld

In 2024 maakten in Nederland 41.255 jongeren in de leeftijd tussen 0 en 22 jaar gebruik van jeugdzorg met verblijf (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2025). Het CBS verstaat onder jeugdhulp met verblijf: hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven zijn in de Jeugdwet (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2025). Eén van de vormen van jeugdhulp met verblijf zijn gezinshuizen, een vorm van residentiële jeugdzorg waarin één of twee gezinshuisouders een thuis bieden aan drie tot vijf kinderen of jongeren (*Nederlands Jeugdinstituut, z.d. – a*). In 2024 woonden 6.695 jongeren in Nederland in een gezinshuis in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2025).

Deze jongeren hebben net als alle andere kinderen en jongeren in Nederland het recht op inspraak en participatie bij beslissingen die hen raken (Ten Brummelaar et al., 2017). Dit recht is vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) (*wetten.nl - Regeling - Verdrag Inzake de Rechten van het Kind - BWBV0002508*, artikel 2 lid 2, 2002). In het IVRK is bepaald dat jongeren in de gelegenheid moeten worden gesteld om gehoord te worden bij besluiten die hun leven kunnen beïnvloeden (*wetten.nl - Regeling - Verdrag Inzake de Rechten van het Kind - BWBV0002508*, artikel 2 lid 2, 2002). Binnen de gezinshuiszorg doen zich situaties voor waarin dit verdrag, en het recht wat kinderen en jongeren daarmee hebben verkregen, extra onder de aandacht komt. Een voorbeeld hiervan is het betrekken van jongeren naar aanleiding van een melding bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ). Een melding bij de IGJ kan voortkomen uit een calamiteit in het zorgproces, een suïcide(poging) of bij sprake van geweld tijdens de zorgverlening (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2020).

De wettelijke procedures voor het maken van een inspectiemelding, het onderzoeken van de melding en het afhandelen van de melding zijn duidelijk beschreven (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2023). Echter is op dit moment onduidelijk hoe de jongeren, wiens leven mogelijk beïnvloed wordt door de uitkomsten van het onderzoek naar aanleiding van een inspectiemelding, worden betrokken bij dit proces (Pålsson, 2022).

Gezinshuizen en plaatsing

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) beschrijft een gezinshuis als volgt: “Een gezinshuis is een woonhuis waarbij één of twee gezinshuisouders een thuis bieden aan kinderen en jongeren. In het gezinshuis wonen drie tot vijf kinderen tussen de 0 jaar en 24

jaar. Naast de gezinshuisjongeren kunnen er ook biologische kinderen van de gezinshuisouders wonen.” (*Nederlands Jeugdinstituut, z.d.-a*)

Een jongere kan in een gezinshuis komen wonen via een vrijwillige of een gedwongen plaatsing (*Nederlands Jeugdinstituut, z.d. -b*). Bij een vrijwillige plaatsing heeft de ouder/ hebben de ouders besloten dat het beter is voor de jongere om (al dan niet tijdelijk) ergens anders te wonen en op te groeien. Dit kan komen door problemen die de opvoeder ervaart waardoor er geen zorg gedragen kan worden voor de jongere, of doordat de omstandigheden thuis ertoe leiden dat het thuis niet veilig of goed genoeg is voor de jongere (*Nederlands Jeugdinstituut, z.d. - b*). Bij een gedwongen uithuisplaatsing heeft een kinderrechter besloten dat het beter is dat de jongere tijdelijk ergens anders woont. De jongere wordt dan onder toezicht gesteld en er wordt een machtiging uithuisplaatsing uitgesproken door de rechtbank (*Nederlands Jeugdinstituut, z.d. - b ; Rechtspraak, z.d.*).

Gezag

Wanneer een jongere geplaatst is in een gezinshuis, is het kader (vrijwillig of gedwongen) van belang voor het gezag. Het gezag kan liggen bij de ouder(s) of bij een rechtspersoon (een voogd of jeugdbeschermer) (Fermin et al., 2019; Rechtspraak, z.d.). Het gezag van ouders kan beëindigd worden door een rechter wanneer ouders ernstig tekortschieten in de uitoefening van gezag (Janssen, 2022, p. 151). De rechter benoemt dan over het algemeen een gecertificeerde voogdijinstelling als gezaghebbende. Een medewerker van een gecertificeerde instelling wordt dan als voogd benoemd voor de minderjarige jongere (Janssen, 2022, p. 60). De gezagsdrager is verantwoordelijk voor het maken van beslissingen over de jongere (*Raad Voor de Kinderbescherming, 2025*). Belangrijke beslissingen die een voogd maakt zijn bijvoorbeeld beslissingen over schoolgang/opleiding, medische zorg of een paspoort. De ouder van wie het gezag is ontnomen, blijft wel recht houden op informatie en contact met de jongere (*Raad Voor de Kinderbescherming, 2025*). De jongere groeit na de gezagsbeëindigende maatregel verder op bij een (netwerk)pleeggezin, gezinshuis of een andere vorm van residentiële jeugdzorg.

Inspectiemelding bij de IGJ

Het duidelijk kaderen wat ‘gezag’ betekent in de context van dit onderzoek is van belang, omdat de gezaghebbende de formele vertegenwoordiger is die namens de jongere beslissingen kan nemen. De voogd is tevens de persoon die de jeugdhulpaanbieder kan

informereren over zaken die mogelijk gemeld moeten worden aan de inspectie. Een melding bij de inspectie binnen de jeugdzorg wordt gemaakt bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ). Er kunnen verschillende meldingen gemaakt worden bij de IGJ. De drie categorieën van incidenten, zoals de IGJ deze hanteert, zijn geweld, calamiteit en suïcide(poging) (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2024).

De eerste categorie, geweld, heeft een brede betekenis. Bij ‘geweld’ gaat het om geweld wat heeft plaatsgevonden bij de verlening van jeugdhulp of de uitvoering van een kindbeschermingsmaatregel of jeugdreclasseringsmaatregel (*Wetten.nl - Regeling - Jeugdwet - BWBR0034925*, 2025). Meer specifiek betreft een melding in deze categorie lichamelijk geweld tussen een jongere of ouder of de bedreiging daarmee, door iemand die werkzaam is voor de jeugdhulpaanbieder of gecertificeerde instelling. Naast fysiek geweld kan geweld ook gaan om seksueel grensoverschrijdend gedrag of psychisch geweld (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2024).

Bij een melding bij de IGJ over een calamiteit, de tweede categorie, wordt bedoeld: Een niet-beoogde of onverwachte gebeurtenis die betrekking heeft op de kwaliteit van de jeugdhulp en tot ernstig schadelijk gevolg voor of de dood van een jongere of ouder heeft geleid (*Wetten.nl - Regeling - Jeugdwet - BWBR0034925*, 2025). Een calamiteit houdt volgens de IGJ in dat er in de verleende zorg iets niet goed is gegaan, waarbij een cliënt schade heeft opgelopen of had kunnen oplopen (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2020). Iets wat niet goed is gegaan kan bijvoorbeeld het niet voldoende handelen volgens richtlijnen of professionele standaard zijn. Pas als de schade ernstig of fataal is, is er sprake van een calamiteit zoals bedoeld in de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz) (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2020). Voorbeelden van een calamiteit zijn het missen van te hoge bloedsuikerwaarden door meerdere verpleegkundigen of het verkeerd uitvoeren van een behandeling met schadelijke gevolgen voor de patiënt (zoals het oplopen van een posttraumatische stressstoornis) (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2020).

Bij de derde categorie, een suïcide(poging), wordt er eerst gekeken of de melding voldoet aan de criteria zoals die gelden voor een calamiteit (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2024). Op deze manier wordt er onderscheid gemaakt tussen een tekortkoming in en kwaliteit van de verleende zorg met suïcide als gevolg en een suïcide die niet direct gelinkt is aan de verleende (kwaliteit van) zorg (Inspectie Gezondheidszorg en jeugd, z.d. - a).

Als de inspectiemelding gedaan is bij de IGJ, doorloopt het IGJ verschillende stappen (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, z.d. - b). (1) De IGJ informeert de jeugdhulpaanbieder

over de binnengekomen melding. Hiervoor wordt toestemming gevraagd aan de melder, binnen het kader van dit onderzoek is dat vaak de gecertificeerde instelling of de betrokken jeugdzorginstantie. (2) De IGJ vraagt de zorg- of jeugdhulpaanbieder om zelf een onderzoek uit te voeren. De aanbieder doet dit onderzoek zelf, omdat dit het meest leerzaam is voor een aanbieder (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, z.d. - b). Als het nodig is wordt de melder betrokken bij het onderzoek. In sommige gevallen heeft de IGJ onvoldoende vertrouwen in een organisatie om zelfstandig het onderzoek uit te voeren. Dan doet de IGJ zelf onderzoek. (3) De inspectie controleert het uitgevoerde onderzoek. Als de instantie de juiste maatregelen heeft getroffen, beschouwt de IGJ de melding en het onderzoek als afgehandeld. Als de maatregelen niet voldoende zijn volgens het oordeel van de IGJ, dan zal de inspectie zelf onderzoek doen. (4) De IGJ sluit het onderzoek af en informeert de melder en betrokkenen.

Betrekken van jongeren bij een inspectiemelding

In mei 2025 is er binnen een jeugdzorgorganisatie in Nederland een onderzoek gedaan naar de wensen van jongeren bij de participatie naar aanleiding van een inspectiemelding (Pieper, 2025). Het onderzoek bestond uit een beperkt literatuuronderzoek, en er werden twee jongeren gesproken die in een gezinshuis wonen (Pieper, 2025). Het onderzoek had als doel input te genereren voor een informatieproduct wat de jeugdzorgorganisatie kan maken voor jongeren die te maken hebben met een inspectiemelding. Het uiteindelijke onderzoek was te beperkt om conclusies aan te verbinden. Uit het onderzoek zijn wel enkele aanbevelingen voortgekomen (Pieper, 2025). Zo wordt er geadviseerd om informatie stap voor stap te delen met de jongere, op een tempo wat past bij het proces en de behoefte van de jongere (Pieper, 2025). Ook wordt er benoemd dat het hebben van de basismaterialen, zoals informatiebrochures, video's en praatplaten, een positief verschil kunnen maken in het begeleiden, participeren en helpen van de jongere tijdens het onderzoek van de IGJ. Als laatste advies benoemt Pieper (2025) het belang van een gespreksleidraad, waarin een jongere met een vertrouwde professional de voor- en nadelen van het doen van aangifte kan afwegen.

Internationaal onderzoek biedt inzichten in wat jongeren zelf belangrijk vinden binnen de residentiële jeugdzorg wanneer er sprake is van een melding bij de Inspectie. Zo stellen Brady et al. (2018) dat Ierse jongeren die opgroeien in de residentiële jeugdzorg het essentieel vinden om goed geïnformeerd te zijn over hun rechten, wetgeving en de mogelijkheden om hun stem te laten horen bij het onderzoek (participeren). De jongeren in het onderzoek van Brady et al (2018) vertelden dat zij graag de procedures willen begrijpen en willen weten wat er speelt. Het geven van deze informatie kan volgens Brady et al. (2018) middels een flyer bij

aanmelding bij de jeugdzorgaanbieder. Daarnaast benoemen Brady et al. (2018) het belang van duidelijkheid rondom de klachtenprocedure. Hiermee doelen Brady en collega's op het belang van duidelijkheid over wanneer, hoe en waar jongeren hun klachten of zorgen kunnen delen (Brady et al., 2018).

Rutz et al. (2018) laten echter zien dat het integreren van de stem van jongeren in formele processen (zoals een inspectiemelding) in de praktijk vaak complex is. Rutz et al. (2018) beschrijven dat het perspectief van de jongere regelmatig onderbelicht blijft, met name als de visie van de jongere afwijkt van die van de onderzoeker. Wanneer een jongere daadwerkelijk wordt gehoord, blijkt dit niet altijd te leiden tot een daadwerkelijke herziening van het standpunt van de onderzoeker (Rutz et al., 2018). Hierdoor is de participatie van de jongere niet altijd invloedrijk. Daarnaast blijkt uit recent onderzoek dat jongeren in de jeugdzorg aangeven dat hun stem niet wordt gehoord en dat de mechanismen en procedures om participatie te bevorderen vaak ineffectief zijn (Costa en Sani, 2024).

Deze uitkomsten maken duidelijk dat er een spanningsveld ontstaat tussen het willen includeren van de stem van de jongere en het daadwerkelijk luisteren naar de stem van de jongere. In de Nederlandse context is nog onvoldoende duidelijk hoe jongerenparticipatie naar aanleiding van een inspectiemelding vorm kan krijgen en welke factoren hierbij van belang zijn. Dit huidige onderzoek richt zich daarom op het analyseren van wetenschappelijke literatuur en relevante beleids- en praktijkbronnen om te begrijpen hoe jongerenparticipatie binnen dit proces vorm kan krijgen. Op basis van deze inzichten wordt beoogd om op basis van dit onderzoek aanbevelingen te kunnen doen aan jeugdzorgorganisaties in de praktijk, om de jongerenparticipatie naar aanleiding van een inspectiemelding vorm te geven.

Theoretisch kader

Voor het vormgeven van jongerenparticipatie kunnen twee modellen een theoretisch kader bieden. Het eerste kader wat toegepast wordt in dit onderzoek, is de Handreiking voor de participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Geurts et al., 2018). Deze handreiking stelt vijf concrete acties die een professional kan ondernemen richting de jongere om een betekenisvolle participatie tot stand te brengen. Het tweede kader wat gebruikt wordt is het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013). Dit model is gericht op de onderlinge relationele gevoelens die centraal staan bij een betekenisvolle participatie. Hieronder worden beide kaders verder toegelicht.

Handreiking participatie kinderen in de Meldcode

Het betrekken van een jongere bij een inspectiemelding is op dit moment niet verwerkt in de werkwijze van de Nederlandse inspectie, doordat een jongere zelf geen melding kan maken bij de IGJ (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2023). Wel is er een Handreiking voor de participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Geurts et al., 2018). In deze handreiking worden er vijf stappen beschreven die kunnen bijdragen aan een betekenisvolle participatie van jongeren. De stappen zijn: (1) Zorg voor een goede voorbereiding zodat het kind goed geïnformeerd een mening kan geven, (2) Stel het kind in staat zijn of haar mening vrijelijk te uiten, (3) Weeg de visie van het kind mee in de besluitvorming: geef passend gewicht aan de mening van het kind, (4) Koppel terug wat met de mening van het kind is gedaan en (5) Stel het kind in staat om in verweer te komen tegen een beslissing.

Het Secure Base Model

Het Secure Base Model van Schofield en Beek (2013) is ontwikkeld vanuit de gehechtheidstheorie en biedt een relationeel perspectief op de wijze waarop jeugdzorgprofessionals een veilige en ondersteunde basis kunnen bieden aan jongeren. Het model kan toegepast worden op verschillende domeinen, zoals op scholen, op de werkvloer, pleegzorg, residentiële zorg en participatieprocessen (Schofield en Beek, 2013).

In het model worden relationele pijlers beschreven die in eerder onderzoek zijn verbonden aan gevoelens van veiligheid, vertrouwen en betrokkenheid in de interactie tussen jongeren en professionals (Schofield & Beek, 2013). Hierdoor kan worden onderzocht hoe deze dimensies in de literatuur rondom jongerenparticipatie naar aanleiding van een inspectiemelding tot uiting komen. Het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013) is niet een methode wat standaard toegepast wordt bij een inspectieonderzoek. Op dit moment bestaat er geen standaardprocedure voor het vormgeven van jongerenparticipatie binnen een inspectieonderzoek (Jørgensen et al., 2025).

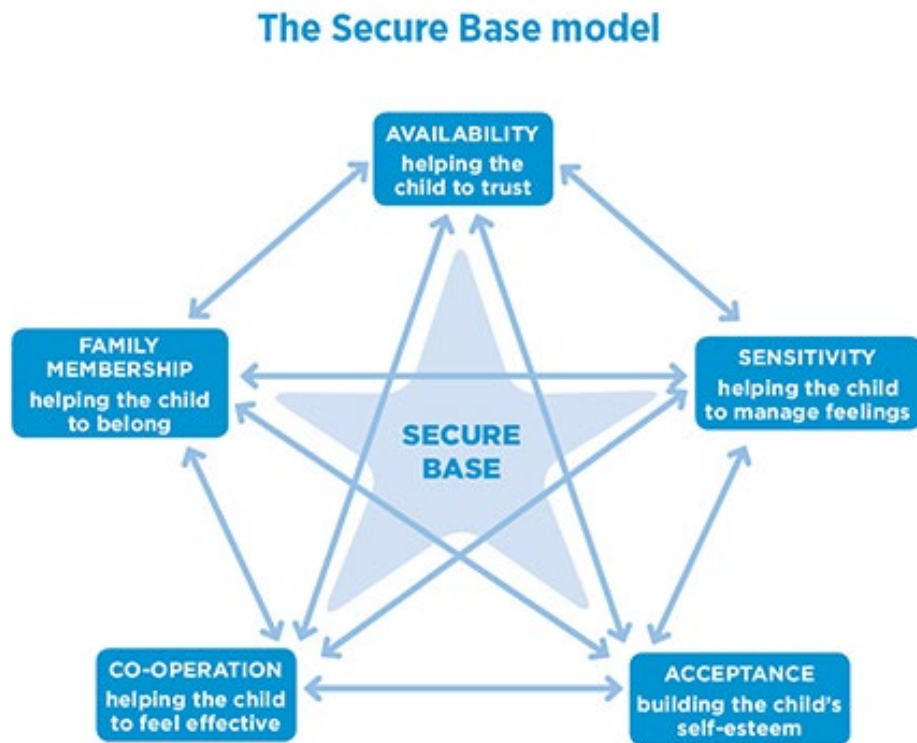
De vijf pijlers die de kwaliteit van relationele interacties karakteriseren volgens Schofield en Beek (2013) zijn: (1) beschikbaarheid, (2) sensitiviteit, (3) acceptatie, (4) samenwerking en (5) het gevoel erbij te horen. Deze pijlers bieden een raamwerk waarmee de verschillende vormen van jongerenparticipatie in de literatuur systematisch kunnen worden onderzocht. De vijf pijlers zullen in dit onderzoek functioneren als sleutelconcepten voor participatie die bij de thematische analyse van de geïnccludeerde literatuur onderzocht wordt.

De vijf pijlers worden als volgt omschreven door Schofield en Beek (2013):

- (1) Beschikbaarheid verwijst naar de mate waarin de onderzoeker van inspectie of professional in de jeugdzorg aanwezig, toegankelijk en responsief is richting de jongere. Een hoge mate van beschikbaarheid impliceert openheid voor dialoog en actieve betrokkenheid bij de ervaringen van de jongere.
- (2) Sensitiviteit is de manier waarop onderzoekers luisteren naar de gevoelens, zorgen en/of angsten van de jongeren naar aanleiding van een inspectiemelding en het daaropvolgende onderzoek. Wanneer een onderzoeker kan inspringen op deze gevoelens, zorgen en/of angsten wordt er gesproken van een sensitieve werkwijze.
- (3) Acceptatie is de manier waarop een jongere zich geaccepteerd voelt ongeacht meningen of gedragingen. Een waardevrije en respectvolle benadering versterkt de participatie van de jongere bij het inspectieonderzoek. Wanneer een onderzoeker een jongere zonder waardeoordeel kan betrekken bij het onderzoek naar aanleiding van een inspectiemelding, kan er gesproken worden van een hoge acceptatie.
- (4) Samenwerking is de mate waarin een jongere tijdens het onderzoek naar aanleiding van de inspectiemelding mee kan denken en beslissen in het onderzoek. Samenwerking gaat dus over de inspraak die een jongere krijgt bij de onderzoeker(s). Wanneer de inspraak van een jongere mogelijk is tijdens het onderzoek, komt dit de samenwerking tussen jongere en onderzoeker ten goede.
- (5) Het gevoel van erbij horen verwijst tot slot naar de mate waarin jongeren, ondanks de context van een inspectiemelding, verbonden kunnen blijven aan het gezinshuis en het sociale netwerk. Dit gevoel van inclusie bij de jongere draagt bij aan de continuïteit in relaties.

Figuur 1

Secure Base Model van Schofield & Beek, 2013, p. 16

Probleemstelling

Op dit moment is er duidelijk wie een inspectiemelding maakt, en hoe de inspectiemelding afgerond wordt. Daarnaast is beschreven wat er ten behoeve van de participatie van jongeren bij een melding huiselijk geweld aangeraden wordt. Wat niet duidelijk is, is hoe de jongere kan participeren naar aanleiding van een inspectiemelding in de residentiële jeugdzorg en hoe een jeugdzorgprofessional in de gezinshuiszorg een jongere hierbij kan bijstaan. Het niet betrekken van jongeren bij het proces gaat tegen het Internationale Verdrag van Kind in (*wetten.nl - Regeling - Verdrag Inzake de Rechten van het Kind - BWBV0002508*, artikel 2 lid 2, 2002). Op deze manier ontstaat er een spanningsveld tussen enerzijds de ethische en wettelijke verplichting van professionals om jongeren bij het inspectieonderzoek te betrekken en anderzijds het ontbreken van duidelijke handvatten voor jongerenparticipatie naar aanleiding van een inspectiemelding.

Het doel van dit onderzoek is te verkennen hoe professionals jongeren in gezinshuizen kunnen laten participeren bij het onderzoek wat plaatsvindt naar aanleiding van een inspectiemelding bij de IGJ. Middels dit onderzoek wordt er getracht in kaart te brengen welke wetenschappelijke literatuur beschikbaar is om professionals in de gezinshuiszorg

handvatten te bieden bij het participeren van jongeren naar aanleiding van een inspectiemelding.

Onderzoeksvraag

De volgende onderzoeksvraag staat in dit onderzoek centraal:

“Wat is er bekend over hoe jongeren in gezinshuizen kunnen participeren bij het onderzoek wat uitgevoerd wordt naar aanleiding van een inspectiemelding in de residentiële jeugdzorg?”

Methodie

Design en kwaliteitsbeoordeling

Voor het inventariseren van de huidige kennis over de participatie van jongeren naar aanleiding van een inspectiemelding in de residentiële jeugdzorg is een scoping literatuurreview uitgevoerd. Om er zeker van te zijn dat de onderzoeksvraag op een systematische en navolgbare wijze beantwoord werd, is gebruik gemaakt van het stappenplan van Arksey en O'Malley (2005). Dit stappenplan behelst vijf stappen voor een scoping onderzoek: (1) het specificeren van een onderzoeksvraag, (2) het vinden van relevante literatuur, (3) het selecteren van relevante artikelen, (4) het analyseren van de resultaten en (5) het beschrijven van de resultaten.

Naast een systematische manier van werken is het van belang om de kwaliteit van de geïnccludeerde studies in kaart te brengen. Hiervoor is de Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT) (Hong et al., 2018) toegepast. De MMAT heeft gefunctioneerd als instrument om de kwaliteit in kaart te brengen van de geïnccludeerde studies, en heeft niet gefunctioneerd als manier om literatuur te excluseren. De MMAT (Hong et al., 2018) maakt het mogelijk om verschillende onderzoekdesigns met elkaar te vergelijken. Eerst worden er twee algemene (screening) vragen beantwoord. Daarna verschillen de vragen per onderzoekdesign. De antwoordmogelijkheden waren "ja", "nee" of "onbekend". Bijlage 1 bevat de vragen die bij de MMAT (Hong et al., 2018) gebruikt worden. De antwoorden op de vragen per geïnccludeerd onderzoek zijn terug te vinden in de resultaten.

In dit onderzoek wordt de geïnccludeerde literatuur onderzocht middels een thematische analyse. Bij de thematische analyse van de literatuur worden twee kaders gebruikt, namelijk de handreiking van Geurts en collega's (2018) en het Secure Base Model van Schofield en Beek (2013).

Selectiecriteria

De opgestelde inclusiecriteria zijn gekozen om zowel wetenschappelijke kwaliteit als praktische relevantie van de geselecteerde literatuur te waarborgen. De inclusiecriteria voor dit onderzoek waren: (1) Het artikel is gepubliceerd in een peer-reviewed wetenschappelijk tijdschrift OF het artikel is gepubliceerd door een overheidsinstantie (zoals de IGJ, rijksoverheid of de richtlijn Jeugdzorg); (2) Het artikel is maximaal twintig jaar oud (2005 – 2025); (3) De volledige tekst van het artikel is beschikbaar (4) Het onderwerp van de literatuur is hoe de participatie van jongeren naar aanleiding van een inspectiemelding of

kwaliteit van zorg verhoogd kan worden; (5) Het artikel is in het Nederlands of het Engels geschreven.

In de context van dit onderzoek verwijst de verhoging van de kwaliteit van zorg, zoals beschreven in inclusiecriteria vier, naar het verbeteren van de zorgverlening naar aanleiding van een inspectiemelding. Bij het daar bijhorende onderzoek moet de participatie van jongeren centraal staan.

Er is gekozen voor twee soorten literatuur. De eerste soort literatuur bestaat uit artikelen die in een peer-reviewed wetenschappelijk tijdschrift gepubliceerd zijn. De peer-reviewed artikelen hebben een bewezen wetenschappelijke basis. Naast deze peer-reviewed artikelen is er ook literatuur geïnccludeerd die een meer praktische aard heeft. Deze vorm van literatuur wordt grijze literatuur (of 'grey literature') genoemd. Deze artikelen zijn niet gepubliceerd in wetenschappelijke artikelen en zijn niet peer-reviewed. Wel kunnen artikelen uit de grijze literatuur wetenschappelijk van aard zijn.

Grijze literatuur kan rapporten bevatten, maar ook documenten die verspreid worden voor een conferentie, dissertaties en thesen en overheidsdocumenten (Higgins et al., 2019). Doordat deze literatuur dicht bij de praktijk staat is het in dit onderzoek van belang om deze literatuur te includeren. Door de focus van dit onderzoek breed te houden en niet enkel te focussen op gepubliceerde artikelen in wetenschappelijke tijdschriften, kan een brede blik gecreëerd worden om de huidige kennis over de participatie van jongeren naar aanleiding van een inspectiemelding in kaart te brengen.

Om uitspraken te kunnen doen over de kwaliteit van de geïnccludeerde literatuur wordt ook voor de geïnccludeerde grijze literatuur het stappenplan van de MMAT (Hong et al., 2018) doorlopen.

Voor dit onderzoek waren er twee exclusiecriteria. De exclusiecriteria waren artikelen waarbij onderzoek gedaan was naar dakloze jongeren en jongeren die terug thuis geplaatst waren vanuit de residentiële jeugdzorg. Vanuit praktische overwegingen is gekozen voor enkel Nederlandse of Engelse artikelen. De dataverzameling heeft plaatsgevonden in november 2025.

Zoekstrategie

De opgestelde zoekstrengen zijn in drie databases ingevoerd, namelijk ERIC, PsychINFO en SocINDEX. Daarnaast is er binnen de LibGuide van Grey Literature gezocht, in de databases van OpenAIRE (Nederlandse databank voor onderzoeksuitkomsten), JSTOR

(een databank voor beleidsstukken van internationale instituten), Web of Science (een multidisciplinaire citatie- en literatuurdatabase die peer-reviewed artikelen, conferentie documentatie en wetenschappelijke publicaties bevat) en de databank voor Dissertations en theses. Door in verschillende databases te zoeken is er een mogelijkheid ontstaan om literatuur te verzamelen vanuit verschillende invalshoeken.

De zoektermen zijn opgesteld op basis van vier kernwoorden. Deze kernwoorden waren “jongeren”, “gezinshuiszorg”, “participatie” en “inspectie”. Om zo veel mogelijk geschikte literatuur te vinden, zijn voor elk kernwoord meerdere (Engelse) synoniemen opgesteld (zie tabel 1). Met behulp van SciSpace is de uiteindelijke zoekstreng opgesteld en getest, waardoor de optimalisatie van de zoekstreng onderbouwd is (Giglio & Costa, 2023).

Tabel 1

Zoektermen

Kernwoord	Zoekstreng
Jongeren	youth or adolescen* or “young people” or teen* or “young adult*” or juvenile* jongere* or adolescent* or tiener or “jong volwassene*” or jeugd
Gezinshuiszorg	“family-style group homes” or residential care or “foster care” or “family-based care” Gezinshuis* or “residentiële jeugdzorg” or “uithuisgeplaatst*”
Participatie	Participation or involvement or engagement or “youth voice” or empowerment Participatie or betrokkenheid or “stem van de jongere” or regie or zeggenschap or “cliëntparticipatie” or “jeugdparticipatie”
Inspectie	Inspection or oversight or monitoring or quality or “quality assurance” or “child welfare inspection” Inspectie or toezicht or monitor* or kwaliteit or “inspectie gezondheidszorg en jeugd” or IGJ or “inspectie jeugdzorg”

De definitieve Engelse zoekstreng is:

(youth OR adolescen* OR “young people” OR teen* OR “young adult*” OR juvenile*)

AND

(“family-style group homes” OR residential care OR “foster care” OR “family-based care”)

AND

(Participation OR involvement OR engagement OR “youth voice” OR empowerment)

AND

(Inspection OR oversight OR monitoring OR quality OR “quality assurance” OR “child welfare inspection”)

De definitieve Nederlandse zoekstreng is:

(jongere* OR adolescent* OR tiener OR “jong volwassene* OR jeugd”)

AND

(Gezinshuis* OR “residentiële jeugdzorg” OR “uithuisgeplaatst* ”)

AND

(Participatie OR betrokkenheid OR “stem van de jongere” OR regie OR zeggenschap OR “cliëntparticipatie” OR “jeugdparticipatie”)

AND

(Inspectie OR toezicht OR monitor* OR kwaliteit OR “inspectie gezondheidszorg en jeugd” OR IGJ OR “inspectie jeugdzorg”)

Selectieprocedure

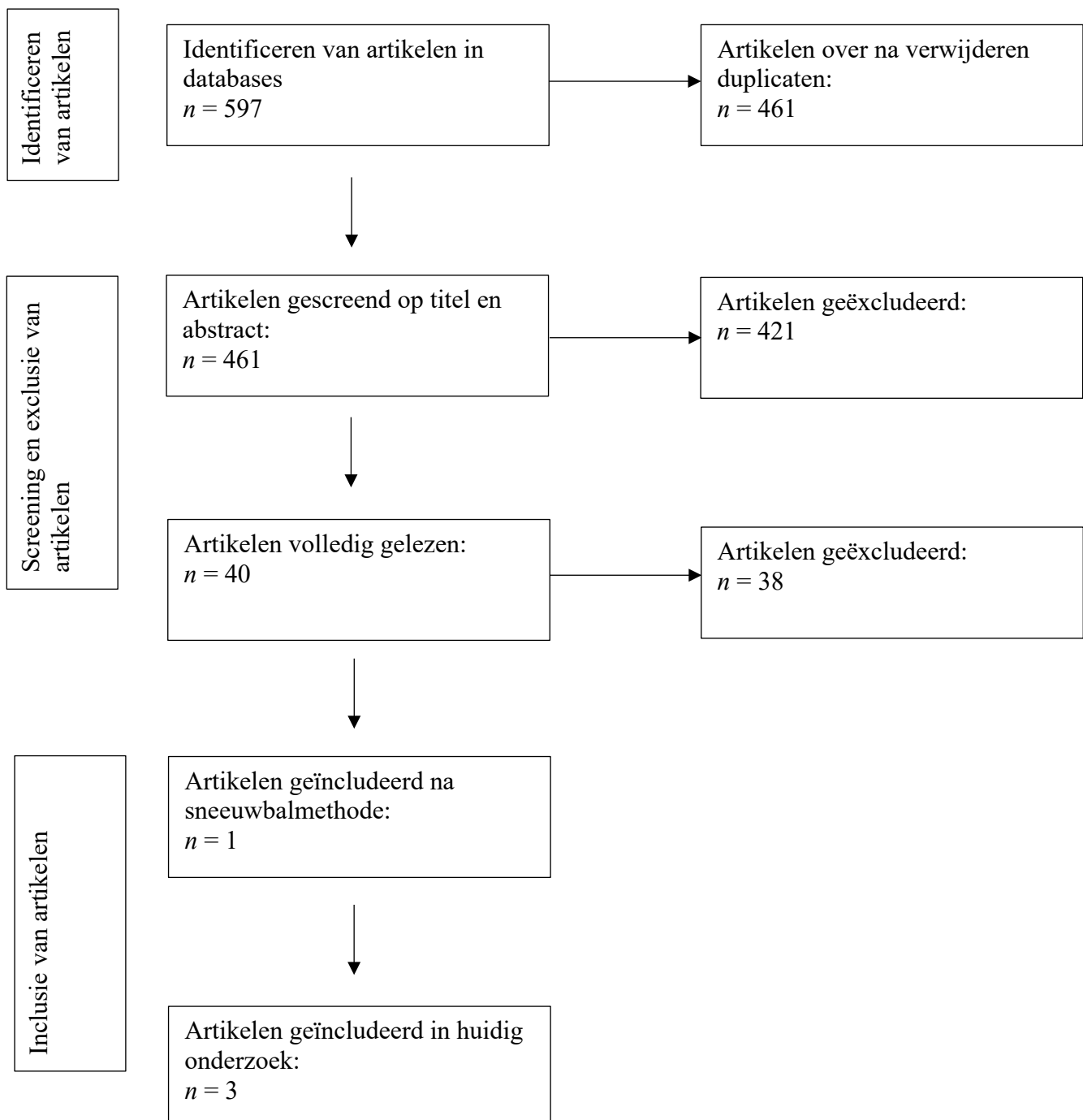
De data is verzameld in de verschillende databases. Het uitvoeren van de dataverzameling leverde $n = 597$ artikelen op. Van deze gevonden artikelen is een bestand gedownload in Rayyan. Met behulp van Rayyan zijn de duplicaten verwijderd, waarna er $n = 461$ artikelen overbleven. Deze artikelen zijn op basis van hun titel en abstract beoordeeld. Er is beoordeeld of de titel en de abstract aansloten op de onderzoeksvraag. Na dit proces zijn er $n = 421$ artikelen verwijderd. Er bleven $n = 40$ artikelen over. Vervolgens is van de overgebleven artikelen de volledige tekst doorgenomen. Na het doornemen van de artikelen zijn er $n = 2$ artikelen overgebleven, de overige $n = 38$ zijn niet verder meegenomen in dit onderzoek. Van de overgebleven artikelen is tevens de referentielijst doorgenomen.

Mogelijk passende artikelen of literatuur uit deze referentielijsten is ook gelezen en wanneer mogelijk meegenomen in de scoping review van dit onderzoek, waardoor er gebruik is gemaakt de sneeuwbal methode. Middels de sneeuwbal methode is er $n = 1$ artikel geïncludeerd voor dit onderzoek. Figuur 2 geeft het stroomdiagram van het selectieproces van artikelen grafisch weer.

Uiteindelijk zijn er $n = 3$ artikelen geïncludeerd in dit onderzoek.

Figuur 2

Stroomdiagram van selectieproces

Analyse

De data in dit onderzoek is geanalyseerd met behulp van een thematische analyse op basis van een deductief coderingskader. Dit coderingskader komt voort uit twee bronnen: de Handreiking voor de participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Geurts et al., 2018) en het Secure Base Model van Schofield en Beek (2013). Deze stappen richten zich op voorbereiding en informatievoorziening, het vrijelijk kunnen uiten van de mening, het meewegen van de visie van de jongere in de besluitvorming, terugkoppeling en de mogelijk tot het in verweer gaan tegen een beslissing. Aanvullend hierop zijn de vijf pijlers van het Secure Base Model (Schofield en Beek, 2013) toegepast om de relationele en emotionele pijlers van jongerenparticipatie te analyseren. Het Secure Base Model van Schofield en Beek (2013) wordt in dit onderzoek ingezet om een brug te slaan tussen werkwijzen, juridische kaders en procedures enerzijds en het welzijn van betrokken jongeren anderzijds. Deze brug wordt geconcretiseerd middels de vijf pijlers die Schofield en Beek (2013) beschrijven. Deze vijf pijlers zijn beschikbaarheid, sensitiviteit, acceptatie, samenwerking en het gevoel van erbij horen.

Deze deductieve benadering van analyseren is passend voor een literatuuronderzoek, omdat gebruik wordt gemaakt van bestaande theoretische kaders om patronen en terugkerende thema's in de literatuur systematisch te ordenen en te vergelijken (Ihugba, 2020, pagina 159-161).

Voor de thematische analyse worden de stappen doorlopen van Verhoeven (2023, p. 46-47). Bij de eerste stap (1) worden de teksten gefragmenteerd in herkenbare tekstdelen en daarna wordt er voor stap twee (2) een begrip gekoppeld aan het betreffende tekstfragment (coderen) (Verhoeven, 2023, p. 46). Binnen dit onderzoek werd de literatuur gecodeerd aan de hand van tien vastgestelde thema's uit de Handreiking van Geurts en collega's (2018) of het Secure base model van Schofield en Beek (2013). Fragmenten van de literatuur konden onder één of meerdere thema's vallen. Bij stap drie (3) wordt er orde aangebracht in de begrippen uit stap twee, door aan de begrippen een thema toe te wijzen (Verhoeven, 2023, p. 46). Bij stap vier (4) zijn de thema's en groeperingen opnieuw bekeken en aangepast waar nodig (Verhoeven, 2023, p. 46). Stap vijf (5) bestond uit het noemen van verbanden tussen de gevonden thema's in relatie tot elkaar en de gegevens (Verhoeven, 2023, p. 46). Bij stap zes (6) worden de resultaten uit de voorgaande stappen gepresenteerd en toegelicht (Verhoeven, 2023, p. 47). Deze presentatie is beschreven in de resultaten van dit onderzoek.

Resultaten

Introductie geïncludeerde literatuur

In totaal zijn er drie onderzoeken geïncludeerd in dit onderzoek. De drie onderzoeken zijn uitgevoerd in Ierland (Brady et al., 2019), Schotland (Stevens, 2006) en Zweden (Pålsson, 2017). De onderzoeken van Pålsson (2017) en Stevens (2006) hebben een mixed methods design ($n = 2$). Het onderzoek van Brady en collega's (2019) heeft een kwalitatief design.

Brady en collega's onderzochten in Ierland in hoeverre kinderen in zorg konden participeren in besluitvorming over hun dagelijkse leven, zorgplannen en formele reviews. Daarnaast is gekeken in hoeverre de kinderen in zorg toegang hadden tot informatie, belangenbehartiging en klachtenprocedures (Brady et al., 2019). De data is gebaseerd op een secundaire analyse van 40 nationale inspectierapporten van de Health and Information Quality Authority (HIQA) over pleegzorg, residentiële zorg en speciale zorg tussen 2013 en 2015 (Brady et al., 2019). De rapporten van de HIQA hadden betrekking op inspecties van Tusla, de Ierse kinder- en jeugdzorgorganisatie. Tusla is verantwoordelijk voor het organiseren van jeugdbescherming en welzijn in Ierland (Brady et al., 2019).

Stevens' onderzoek heeft plaatsgevonden in Schotland, binnen residentiële jeugdzorginstellingen. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Scottish Commission for the Regulation of Care (Stevens, 2006). In het onderzoek van Stevens wordt een participatiemethodologie ontwikkeld en uitgevoerd middels een pilot met 24 jongeren (tussen de 15 en 19 jaar) in de residentiële jeugdzorg. Stevens (2006) ontwikkelde de methode, waarbij zij gebruik maakte van focusgroepen, vragenlijsten en interviews om jongeren te betrekken bij de inspectie van hun woonomgeving. Daarbij onderzocht Stevens hoe jongeren hun leefomgeving beoordeelden in relatie tot de National Care Standards van Schotland (Stevens, 2006).

Het onderzoek van Pålsson vond plaats binnen de Zweedse inspectiedienst voor residentiële jeugdzorg (Pålsson, 2017). De data is gebaseerd op interviews en observaties van inspecteurs en een analyse van 147 inspectiedossiers uit 2012. Pålsson analyseerde welke invloed de inspectiedienst daadwerkelijk toekent aan de mening van jongeren tijdens inspecties (Pålsson, 2017). Er werd onderzocht in hoeverre kind interviews gebruikt werden in het inspectieproces en in hoeverre de opmerkingen van de jongeren leiden tot aanpassingen of maatregelen in het uiteindelijke inspectierapport (Pålsson, 2017). Tabel 2 bevat een overzicht van de kenmerken van de geïncludeerde studies.

Tabel 2*Overzicht van geïncludeerde studies (n = 3)*

	Brady, Kennan, Forkan, Tierney, Jackson & Holloway (2019)	Pålsson (2017)	Stevens (2006)
Land	Ierland	Zweden	Schotland
Setting	Inspectie van pleegzorg, residentiële zorg en special care (HIQA / Tusla).	Nationale inspectie van residentiele jeugdzorginstellingen.	Residentiële jeugdzorg; pilot voor jongerenparticipatie bij inspecties (National Care Standards).
Participanten	Secundaire analyse van inspectierapporten; input van 254 kinderen en jongeren in zorg.	Inspecteurs (interviews / observaties) en inspectierapporten (n = 107 inspecties met kind-gesprekken).	24 jongeren (15 – 19 jaar) in residentiële zorg.
Uitkomstmaten	Participatie van jongeren in zorg: invloed op dagelijkse beslissingen, zorgreviews, informatievoorziening, advocacy en klachtenprocedures.	Invloed van kindperspectieven op inspectie-uitkomsten en werkwijzen.	Ervaringen van jongeren met zorgomgeving en participatieve inspectiemethoden.
Belangrijkste uitkomsten	Jongeren worden tijdens inspecties structureel gehoord, maar hun invloed verschilt per setting. In residentiële zorg is participatie meer zichtbaar dan in pleegzorg, maar	Jongeren participeren door interviews tijdens inspecties, maar hun invloed is voorwaardelijk. Alleen uitspraken die aansluiten bij wettelijke normen leiden tot actie.	Jongeren waarderen actieve participatie via focusgroepen, vragenlijsten en interviews en geven concrete feedback over veiligheid, personeel en leefklimaat. Het onderzoek

blijft deze vaak consultief van aard. Jongeren kunnen participeren door het delen van ervaringen, deelname aan gesprekken met inspecteurs en via klachtenmechanismen, maar daadwerkelijke invloed op besluiten in beperkt en wisselend.

Inspecteurs hanteren verschillende werkwijzen, wat bepaalt of en hoe jongerenparticipatie wordt benut. Participatie is daarmee afhankelijk van de inspecteurs en wetgeving.

laat zien dat jongeren goed kunnen participeren bij inspectieonderzoek mits methoden kindvriendelijk, veilig en ondersteunend zijn.

De kwaliteit van alle artikelen, en daarmee de bewijskracht, is in kaart gebracht met behulp van de MMAT (Hong et al., 2018). Alle geïncludeerde artikelen laten zien dat de gekozen designs goed aansluiten op de onderzoeksvragen, en dat de onderzoeken correct en navolgbaar zijn uitgevoerd. De kwaliteit van de geïncludeerde artikelen is daarom als hoog beschouwd. De overwegingen per geïncludeerd artikel zijn terug te vinden in tabel 3.

Tabel 3

Kwaliteitsbeoordeling van literatuur volgens de MMAT (Hong et al., 2018)

Artikel	Design	S1	S2	1	2	3	4	5
1. Brady, Kennan, Forkan, Tierney, Jackson & Holloway (2019)	Kwalitatief	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
2. Pålsson (2017)	Mixed methods	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
3. Stevens (2006)	Mixed methods	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Analyse per thema

Thema's uit de Handreiking Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Geurts et al., 2018)

Allereerst wordt onderzocht in hoeverre de vijf adviezen, zoals gegeven in de handreiking van Geurts en collega's (2018), herkend zijn in de geïncludeerde literatuur. Per advies is beschreven hoe deze naar voren komen in de literatuur. Bijlage 2 biedt een overzicht over wat er per artikel is gevonden bij de thematische analyse.

Goede voorbereiding zodat het kind goed geïnformeerd een mening kan vormen

In alle drie geïncludeerde studies blijkt dat het bieden van begrijpelijke en passende informatie aan jongeren een fundamentele voorwaarde is voor betekenisvolle participatie in inspectieonderzoeken (Brady et al., 2019; Stevens, 2006; Pålsson, 2017). In zowel de Ierse als de Zweedse context is informatievoorziening bovendien formeel verankerd in beleid en regelgeving. Brady en collega's (2019) beschrijven dat volgens de nationale standaarden in de Ierse jeugdzorg jongeren recht hebben op informatie over hun zorg, rechten, procedures en klachtenmogelijkheden. In de Ierse residentiële jeugdinstellingen is het gebruikelijk dat jongeren bij opname een kindvriendelijke informatiefolder krijgen met uitleg over hun rechten, de gang van zaken in de jeugdinstelling en hoe zij bijvoorbeeld toegang kunnen krijgen tot een onafhankelijke belangenbehartiger of klachtkanaal (Brady et al., 2019). Ook in Zweden zijn inspecteurs verplicht jongeren te informeren en hun mening actief te horen tijdens inspectiebezoeken (Pålsson, 2017).

De betrokken jongeren bij het onderzoek van Brady en collega's (2019) gaven tijdens inspectiebezoeken aan dat zij deze informatie hebben ontvangen en daardoor goed op de hoogte waren van hun rechten (Brady et al., 2019). Brady en collega's (2019) beschrijven in het artikel dat in de pleegzorg deze informatieverstrekking minder structureel plaatsvond, waardoor niet alle jongeren hun rechten of de procedures kenden. Dit verschil binnen één nationaal systeem laat zien dat formele standaarden niet automatisch leiden tot consistente implementatie van de informatievoorziening.

Naast het formele recht op informatie benadrukt Stevens (2006) dat informatievoorziening samenhangt met hoe jongeren hun rol en invloed ervaren. Stevens (2006) laat in haar onderzoek zien dat duidelijke uitleg over het doel en verloop van inspectieonderzoeken jongeren helpt om met meer vertrouwen deel te nemen aan het inspectieonderzoek. Informatievoorziening fungeert volgens Stevens dus niet alleen als kennisoverdracht, maar als middel om jongeren als volwaardige gesprekspartner te positioneren (Stevens, 2006).

Pålsson (2017) noemt dat het in het verleden niet gebruikelijk was om jongeren te horen tijdens een inspectieonderzoek. Jongeren die in het verleden in de residentiële jeugdzorg opgroeiden, hadden niet het idee dat hun mening ertoe deed (Pålsson, 2017). Deze geschiedenis onderstreept hoe belangrijk het is om jongeren actief en helder te informeren over inspectieonderzoeken en de rol die jongeren hierin kunnen nemen, zodat zij begrijpen dat hun stem gewenst en waardevol is (Pålsson, 2017; Stevens, 2006).

Stel het kind in staat zijn of haar mening vrijelijk te uiten

Brady et al., (2019), Pålsson (2017) en Stevens (2006) maken duidelijk dat actieve consultatie van jongeren een kerncomponent is van hun participatie bij inspecties. Brady et al. (2019) stellen dat de Ierse nationale kwaliteitsstandaarden expliciet bepalen dat kinderen en jongeren in zorg worden geraadpleegd en gehoord bij alle beslissingen die hen aangaan. Hierbij moet hun mening worden meegewogen in de overeenstemming met hun leeftijd en ontwikkeling. In de praktijk hield dit in dat inspecteurs tijdens hun bezoeken standaard gesprekken voeren met de geplaatste jongeren (Brady et al., 2019). Wanneer de jongeren tijdens vergaderingen of individuele gesprekken aan hadden gegeven wat voor hen belangrijk was in de dagelijkse gang van zaken, werd dit als waardevolle input gezien die in de inspectierapporten terugkwam (Brady et al., 2019).

Pålsson (2017) liet echter zien dat de verplichting om jongeren te spreken niet per sé leidt tot het uitoefenen van invloed op onderzochte inspectiezaken. In Zweden zijn inspecteurs verplicht om alle aanwezige jongeren te interviewen als de jongeren daartoe bereid zijn (Pålsson, 2017). Ook moet de mening van deze jongeren meegewogen worden in het oordeel (Pålsson, 2017). Tijdens het onderzoek ontdekte Pålsson (2017) in tegenstelling tot wat het beleid is, dat in bijna 30% van de onderzochte inspectiezaken überhaupt geen enkele jongere werd gesproken. Daarnaast heeft Pålsson (2017) geconstateerd dat de jongeren die wel hun mening mochten geven, nauwelijks invloed hebben gehad op de beslissingen op hoger niveau tijdens het inspectieonderzoek.

In het onderzoek van Stevens (2006) wordt een pilot toegelicht die opgezet is door de Schotse Commissie (SCRC). De methode is gericht op het participeren van jongeren bij het inspectieproces, waarbij de jongeren geraadpleegd werden over het onderzoek naar hun leefomgeving. Stevens (2006) schrijft dat de deelnemers de kans om hun mening te geven erg belangrijk vonden. Jongeren voelden zich serieus genomen doordat inspecteurs hen gerichte vragen stelden over hun leefwereld (Stevens, 2006). De jongeren vertelden over concrete suggesties voor verbeteringen, zoals een andere samenstelling van de bewonersgroep, een andere houding van stafleden en meer aandacht voor hun gevoel van veiligheid (Stevens, 2006). Dit laat zien dat jongeren met waardevolle en praktische feedback kunnen komen wanneer zij actief uitgenodigd worden om hun ervaringen te delen (Stevens, 2006).

Weeg de visie van het kind mee in de besluitvorming

Het meewegen van de visie van jongere blijkt in de literatuur een cruciale maar ingewikkelde stap. Het meewegen van de visie van de jongere is teruggevonden in de drie

artikelen (Brady et al., 2019; Stevens, 2006; Pålsson, 2017). Hoewel in de onderzochte contexten formeel is vastgelegd dat jongeren gehoord moeten worden, blijkt de daadwerkelijke invloed van hun inbreng op besluitvorming variabel en beperkt (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017).

In zowel Ierland als Zweden is het vastgelegd in beleidsstukken dat de mening van jongeren “due weight” moet krijgen (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017). De “due weight” dient in overstemming met leeftijd en rijpheid van de jongere te gebeuren (Brady et al., 2019). Zowel Brady en collega’s (2019) als Pålsson (2017) toonden aan dat de mate van invloed van de jongeren niet optimaal was. Pålsson (2017) laat zien dat het meewegen van de visies van jongeren in inspectiebesluiten geen standaardprocedure is. Hoewel inspecteurs in Zweden verplicht zijn om jongeren te horen, bleek uit de analyse van 147 Zweedse inspectie-dossiers dat de meningen van kinderen slechts zelden doorwerkten in de officiële uitkomsten (Pålsson, 2017). Slechts in 10% van de gevallen kregen de opmerkingen van jongeren een plek in de beoordeling van de inspectie. In 3% van de dossiers leidden de visies van jongeren tot harde eisen of vervolgacties richting de instelling waar zij woonden (Pålsson, 2017). Het overgrote deel van de geuite zorgen van jongeren, zo’n 33.5%, bleven staan als informeel commentaar of aantekening zonder invloed op de eindoordeelen te hebben (Pålsson, 2017). De opmerkingen van de jongeren over de relationele aspecten van de zorg (zoals hoe zij werden behandeld door personeel of in hoeverre zij zich gesteund voelden) kregen formeel weinig gewicht omdat deze waarschijnlijk moeilijk te meten zijn binnen wettelijke standaarden (Pålsson, 2017). Pålsson (2017) schrijft dat jongeren alleen invloed kregen op beslissingen wanneer hun feedback ging over concrete reguleerbare zaken zoals materiële omstandigheden of regels. De zorgen van jongeren wat betreft relaties met het personeel werden vaak buiten beschouwing gelaten in de inspectieverslagen (Pålsson, 2017).

Ook Brady en collega’s (2019) lieten zien dat de visies van de jongeren weinig effect hadden op de besluiten die gemaakt werden in de definitieve inspectierapporten (Brady et al., 2019). Dit laat zien dat ondanks de normatieve erkenning die er is voor het belang van participatierechten van jongeren, de visie van de jongere nog niet als gelijkwaardig meeweegt.

In de pilot van Stevens (2006) wordt genoemd dat jongeren die betrokken worden bij inspecties de beoordeling van de leefomgeving van het residentiële verblijf kunnen verrijken. De jongeren konden in de pilot van Stevens (2006) aangeven of de woonsituatie voldeed aan de nationale standaarden en waar de knelpunten lagen. De punten die de jongeren aandroegen zorgden volgens Stevens (2006) voor een beter beeld van de “geleefde werkelijkheid” in de residentiële jeugdzorginstelling. Dit toont dat het systematisch integreren van

jongerenperspectieven de kwaliteit van inspectiebeoordelingen kan verdiepen, juist doordat jongeren aandacht vestigen op aspecten die in formele toetsingskader minder zichtbaar zijn. De Zweedse inspecteurs uit het onderzoek van Pålsson (2017) onderkenden dit dilemma ook: zij voelen zich gebonden aan vastgestelde criteria en aarzelen soms om alle door jongeren genoemde punten zwaar mee te laten tellen (Pålsson, 2017). Pålsson (2017) stelt dat inspecteurs meer ruimte mogen nemen in de inspectierapporten om de stem van de jongeren door te laten klinken.

Koppel terug wat met de mening van het kind gedaan is

De terugkoppeling die gegeven wordt aan jongeren nadat zij hun mening hebben gegeven is teruggevonden in twee artikelen, namelijk dat van Brady en collega's (2019) en van Pålsson (2017).

Brady en collega's (2019) benadrukken dat het terugkoppelen aan jongeren essentieel is om participatie zinvol te maken. Een gebrek aan terugkoppeling vanuit de inspectie kan volgens Brady en collega's (2019) leiden tot een gevoel bij jongeren waarbij het melden van zorgen geen zin heeft. Brady en collega's (2019) beschrijven dat de feedback die gegeven wordt richting een jongere de participatiecirkel sluit.

Pålsson (2017) toonde aan dat een gebrek aan zichtbare resultaten of uitleg richting de jongere kan resulteren in teleurstelling en apathie bij jongeren. Inspecteurs vertelden tijdens het onderzoek van Pålsson (2017) dat kinderen bij herhalingsbezoeken soms cynisch reageerden op het bezoek van de inspecteurs. Pålsson beschrijft in het onderzoek een spanningsveld: Wanneer een inspecteur zich *te* optimistisch of steunend opstelt richting de jongere (waarbij de inspecteurs de jongere aanmoedigden om alles met hen te delen) kan dit leiden tot verwachtingen die het inspectieteam vervolgens niet waar kan maken (Pålsson, 2017). Dit kan volgens Pålsson (2017) leiden tot een misleid of teleurgesteld gevoel bij de participerende jongere. Pålsson pleit daarom voor eerlijkheid richting de jongere over wat hij of zij kan verwachten van een inspecteur en de reikwijdte die een inspecteur heeft (Pålsson, 2017).

Stel het kind in staat om in verweer te komen tegen een beslissing

Het in verweer komen tegen een beslissing is enkel teruggevonden in het artikel van Brady en collega's (2019). In het kader van een klachtafhandeling schrijven de Ierse standaarden, die Brady en collega's (2019) toepassen, dat alle klachten goed moeten worden

vastgelegd, serieus genomen, tot een conclusie worden gebracht en teruggekoppeld moeten worden aan de jongere. Het hebben van een goed werkend systeem waarin jongeren weten hoe ze een klacht of zorg kunnen uiten en vervolgens horen wat ermee is gebeurd is belangrijk om de stem van de jongere echt tot recht laten komen (Brady et al., 2019).

Thema's uit het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013)

Naast de thema's uit de Handreiking Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Geurts et al., 2018), wordt in deze studie ook gekeken in hoeverre de vijf pijlers van het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013) herkenbaar zijn in de geraadpleegde literatuur. Bijlage 2 biedt een overzicht over wat er per artikel is gevonden bij de thematische analyse.

Beschikbaarheid

Binnen het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013) staat beschikbaarheid voor het betrouwbaar aanwezig en toegankelijk zijn van verzorgers (of andere volwassenen) richting het kind. Het thema beschikbaarheid is in twee artikelen teruggevonden, namelijk in het artikel van Brady en collega's (2019) en het artikel van Stevens (2006).

Brady et al. (2019) benadrukken in meer algemene zin het belang van een goede relatie tussen jongere en professional als fundament voor participatie. Volgens Brady en collega's (2019) betekent dit dat de volwassene beschikbaar en betrouwbaar is. De volwassene moet hierbij consequent aanwezig zijn, tijd maken voor de jongere en emotioneel aanspreekbaar zijn. Op die manier kan de jongere een band opbouwen en vertrouwen ontwikkelen om zich te uiten bij een participatieproces (Brady et al., 2019).

Stevens (2006) maakt dit concreter. Stevens (2006) schrijft dat Schotse jongeren in de pilot de bezetting en aanwezigheid van personeel van invloed vinden op hun ervaring met de leefomgeving. In hetzelfde onderzoek merkten jongeren op dat de beschikbaarheid van sommige medewerkers tekortschiet. Dit is volgens Stevens (2006) een knelpunt; om een gezond emotioneel leefklimaat te creëren en jongeren toegang te geven tot activiteiten die hun ontwikkeling bevorderen, is voldoende en beschikbaar personeel een prioriteit. Wanneer er genoeg personeel aanwezig is met voldoende tijd en aandacht, voelen jongeren zich veilig genoeg om te participeren en om gehoord te worden in processen (Stevens, 2006). Investeren in goede personeelsbezetting en -training is dus cruciaal voor een stabiele basis van beschikbaarheid (Stevens, 2006).

Sensitiviteit

Het thema sensitiviteit is in twee van de drie studies gevonden. In het artikel van Stevens (2006) is het thema sensitiviteit niet gevonden. Brady en collega's (2019) onderzochten dat jongeren in de vaak formele, door volwassenen gedomineerde besluitvormingsprocessen snel overweldigd kunnen raken. Daarom is het belangrijk om ondersteuning te bieden op een kindgerichte manier, waarbij toegankelijke informatie, begeleiding en participatiemethoden die aansluiten op de leefwereld van de jongere centraal staan (Brady et al., 2019). In de onderzochte Ierse verslaglegging werden positieve voorbeelden genoemd, zoals medewerkers die inspeelden op de behoeften van de jongeren en zorgden voor een inclusieve, veilige sfeer tijdens gesprekken (Brady et al., 2019). Dit droeg ertoe bij dat jongeren zich open durfden uit te spreken (Brady et al., 2019).

Pålsson (2017) beidt concrete inzichten in hoe inspecteurs sensitiviteit in de praktijk brengen, vooral in potentieel beladen situaties. Zo wordt in het onderzoek beschreven dat inspecteurs soms terughoudend zijn om bepaalde informatie direct te gebruiken als dat van een jongere afkomstig is, uit zorg voor de gevolgen voor het kind (Pålsson, 2017). Een voorbeeld uit het artikel van Pålsson (2017): Wanneer een jongere tijdens een vertrouwelijk gesprek kritiek uit op de groep of op een volwassene, zal de inspecteur dit niet zomaar in het openbare rapport noteren. De inspecteur is gevoelig voor het risico dat de jongere te maken kan krijgen met represailles of negatieve reacties van het personeel, omdat de inspectierapporten openbaar gemaakt worden (Pålsson, 2017). De inspecteur gaat vervolgens proberen het probleem te adresseren zonder de bron (de jongere) te onthullen, wat volgens Pålsson getuigt van een grote sensitiviteit (Pålsson, 2017). Daarnaast beschrijft Pålsson nog een scenario waarin de inspecteur alle signalen van jongeren serieus moet nemen, maar dat deze signalen ook voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden en geplaatst moeten worden binnen een context (Pålsson, 2017). Het probleem wat een jongere aankaart zou namelijk ook een probleem kunnen zijn wat voortkomt uit de algemene ontevredenheid over de situatie waarin een jongere zit, buiten de instelling om (Pålsson, 2017).

Acceptatie

Het thema acceptatie is in het artikel van Stevens (2006) en van Pålsson (2017) gevonden. In het artikel van Brady en collega's (2019) werd dit thema niet specifiek behandeld. (Stevens (2006) laat middels een voorbeeld van de uitgevoerde pilot een mogelijke benadering zien die aansluit bij acceptatie volgens het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013). Volgens Stevens (2006) moet er bij de benadering van jongeren tijdens een

inspectieonderzoek uitgedragen worden dat zij waardevol zijn en niet simpelweg gezien moeten worden als probleemgevallen of kleine volwassenen in wording (Stevens, 2006). Door de woonomgeving van de jongeren te zien als “children’s space” en jongeren te behandelen als volwaardige informanten over hun eigen leefwereld, laten professionals zien dat de persoonlijke ervaringen en perspectieven van de jongeren onvoorwaardelijk gerespecteerd worden volgens Stevens (2006). Volgens Stevens (2006) gaf deze acceptatie jongeren het vertrouwen om openhartig te spreken, omdat de jongeren voelden dat hun meningen er mochten zijn zonder dat ze werden afgedaan als onbelangrijk.

In tegenstelling tot de positieve aspecten die Stevens (2006) beschrijft, meldt Pålsson (2017) dat er nog te vaak wordt gezien dat jongeren niet voldoende worden geaccepteerd in het formele inspectiekader. Volgens Pålsson (2017) is dit een gevolg van een inspectiesysteem wat te veel binnen het vastgestelde kader functioneert, waarbij er geen ruimte is om buiten het kader te treden. Volgens Pålsson (2017) zouden inspecteurs een discretionaire rol kunnen spelen: Als jongeren bepaalde klachten neerleggen bij inspecteurs die niet direct binnen regelovertreding vallen, kunnen inspecteurs dit ook opnemen in hun rapportage zodat er wel aandacht wordt gegeven aan hetgeen belangrijk is voor de jongere. Op deze manier laat Pålsson (2017) zien dat de stem van de jongere mee doet, geaccepteerd dient te worden en gevolgd moet worden als leidraad voor goede zorg, in plaats van enkel de minimale kwaliteitsstandaarden te volgen.

Samenwerking

In alle drie geïncludeerde artikelen (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017; Stevens, 2006) is het thema samenwerking naar voren gekomen. Om samenwerking tot stand te laten komen tussen jongeren en inspecteurs, schrijven Brady en collega’s (2019) over jongerenvergaderingen en overlegstructuren die de samenwerking bevorderen. Wanneer er een samenwerkingsgericht gevoel is tussen jongeren en inspecteurs, ervaren jongeren een sterker gevoel van eigenwaarde en veiligheid (Brady et al., 2019). De jongeren ervoeren meer zelfvertrouwen en er werden gemeenschappelijke verwachtingen gevormd (Brady et al., 2019). Dit sluit aan bij wat Stevens (2006) schrijft: de pilotstudie was een vorm van samenwerking, waarbij de inspecteurs jongeren uit hadden genodigd om de kwaliteit van de zorg te onderzoeken. De jongeren werden hierdoor niet enkel als respondenten gezien, maar dachten mee in de focusgroepen (Stevens, 2006). Dit kwam ten goede aan de samenwerking tussen jongere en inspecteur (Stevens, 2006).

Pålsson (2017) benoemt dat de inspecteur zich het best kan opstellen als ondersteunend aan de jongere. De inspecteur moet volgens Pålsson (2017) naast de jongere gaan staan en diens punten even serieus behandelen als de formele punten in een inspectieonderzoek. Hierdoor worden de inspecteur en de jongere bondgenoten in het streven naar betere zorg. Dit staat echter wel op gespannen voet met wat een inspecteur daadwerkelijk waar kan maken; de inspecteur die jongeren te veel belooft in de samenwerking kan de jongere ook teleurstellen (Pålsson, 2017). Volgens Pålsson (2017) moet een inspecteur zich opstellen op een ondersteunende manier, waarbij er samenwerking gezocht wordt met een jongere.

Het gevoel van erbij horen

Het gevoel van erbij horen wordt in geen van de geïncludeerde artikelen expliciet genoemd als het aankomt op de participatie van jongeren naar aanleiding van een inspectieonderzoek. Wel wordt er in twee artikelen (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017) benoemd hoe de jongere een gevoel van ‘normaal’ opgroeien, zoals dat verondersteld wordt als een jongere bij zijn of haar eigen ouders opgroeit, kan ervaren.

Brady en collega's (2019) noemen dat het goed is om als inspecteur zicht te krijgen op wat een jongere zelf mag bepalen in een residentiële vorm van jeugdzorg, om op die manier hoogte te krijgen van de mate van participatie die de jongere in het dagelijks leven heeft. Daarnaast beschrijft Pålsson (2017) dat jongeren die in een Zweeds tehuis wonen geen bezoek van vrienden of logees mogen ontvangen in de instelling. Hierdoor mogen de jongeren dingen niet doen die jongeren die opgroeien buiten een instelling wel mogen, wat hen een uitzondering maakt. Het gaat daarmee ten koste van hun gevoel van erbij horen (Pålsson, 2017). Pålsson (2017) noemt dat inspecteurs deze punten wel registreerden, maar dat zij hier lastig formeel actie op kunnen ondernemen (omdat het niet direct tegen de bestaande regels in gaat). Toch is het belangrijk volgens Pålsson dat deze signalen wel gehoord worden, omdat ze aangeven dat jongeren verlangen naar een “normaal” en huiselijk klimaat (Pålsson, 2017).

Conclusie

Het doel van de uitgevoerde scoping review was het in kaart brengen van de kennis die er is in de wetenschappelijke en grijze literatuur over hoe jongeren in gezinshuiszorg kunnen participeren naar aanleiding van een inspectiemelding. De onderzoeksvraag voor dit onderzoek luidde: *“Wat is er bekend over hoe jongeren in gezinshuizen kunnen participeren bij het onderzoek wat uitgevoerd wordt naar aanleiding van een inspectiemelding in de residentiële jeugdzorg?”*.

Er voldeden drie internationale studies aan de inclusiecriteria, afkomstig uit Ierland (Brady et al., 2019), Zweden (Pålsson, 2017) en Schotland (Stevens, 2006). De kwaliteit van de drie geïnccludeerde studies (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017; Stevens, 2006) bleek na het toetsen met behulp van de MMAT (Hong et al., 2018) van goede kwaliteit. De afwezigheid van literatuur uit de Nederlandse context onderstreept dat er binnen de Nederlandse context nog weinig onderzoek beschikbaar is over hoe jongeren kunnen participeren naar aanleiding van een inspectiemelding in de residentiële jeugdzorg. Onderzoek specifiek gericht op hoe jongeren kunnen participeren bij een inspectieonderzoek binnen de gezinshuiszorg is bovendien niet gevonden tijdens de zoek- en selectieprocedure. Hierdoor kan er gesteld worden dat er een hiaat in de kennis is over hoe jongeren in Nederland kunnen participeren bij een inspectieonderzoek binnen de residentiële jeugdzorg. Dit laat dit zien dat er binnen de Nederlandse context van inspectieonderzoeken weinig aandacht is voor het thema jongerenparticipatie bij een inspectieonderzoek, in zowel beleid als de praktijk.

Aan de andere kant is er binnen de drie geïnccludeerde studies wel degelijk een consistent patroon zichtbaar in de voorwaarden waaronder participatie tot stand komt en in de factoren die maken dat participatie wel of niet doorwerkt in de besluitvorming.

De gebruikte handreiking van Geurts en collega's (2018) en het Secure Base Model van Schofield en Beek (2013) boden een bruikbaar theoretisch kader voor de analyse van de literatuur. De Handreiking participatie in de Meldcode beschrijft participatie als een keten van vijf stappen (Geurt et al., 2018). In de geïnccludeerde literatuur zijn de eerste twee stappen (informereren van jongeren en de jongere in staat stellen mening te uiten) duidelijk naar voren gekomen, terwijl de stap 'weeg de visie van het kind mee' een grote kwetsbaarheid liet zien bij inspectieonderzoeken.

Uit de resultaten van dit onderzoek is af te leiden dat de participatie in inspectieonderzoeken doorgaans begint bij begrijpelijke informatievoorziening en de jongere in staat stellen zijn of haar mening te geven (Brady et al., 2019). In de Schotse pilotstudie komt naar voren dat jongeren inhoudelijk waardevolle en relevante informatie vertellen

wanneer methoden kindvriendelijk, veilig en ondersteunend zijn ingericht (Stevens, 2006). De dossieranalyse die Pålsson (2017) uitvoerde toonde echter dat het organiseren van kindgesprekken op zichzelf niet garandeert dat jongereninbreng daadwerkelijk invloed heeft: in bijna 30% van de inspectieonderzoeken werden geen jongeren geïnterviewd, en ook wanneer jongeren wel vertelden over hun ervaringen belandde een aanzienlijk deel van hun uitspraken in werknootities (33,5%) of werd hun inbreng slechts beperkt zichtbaar in de beoordelingen (10%) of concrete vervolgacties (3%).

Jongereninbreng bleek vaak consultief en werd selectief benut door de inspecteurs (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017). Aan de hand van het Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013) kan verklaard worden waarom dat problematisch kan zijn: Participatie vraagt namelijk niet alleen om een procedure, maar om een relationeel veilige basis (waarbij beschikbaarheid, sensitiviteit, acceptatie, samenwerking en het gevoel van ergens bij horen in balans zijn). Juist bij inspectieonderzoeken, waarbij machtsasymmetrie en mogelijke gevolgen voor jongeren een rol kunnen spelen, is de balans tussen deze vijf factoren van belang. Het is daarom belangrijk dat een inspecteur zicht heeft op en rekening houdt met de vijf factoren van het Secure Base Model (Schofield en Beek, 2013), om bijvoorbeeld het risico op negatieve consequenties voor de jongere of teleurstelling door onrealistische verwachtingen bij de jongere te herkennen en te beperken (Pålsson, 2017).

In vergelijking met bredere literatuur over participatie in toezicht en kinderbescherming bevestigt deze review het spanningsveld dat “gehoord worden” niet automatisch leidt tot “invloed hebben”. Een Nederlandse casestudy naar het betrekken van adolescenten bij inspecties beschrijft dat jongeren soms andere kwaliteitsopvattingen hanteren dan inspecteurs, waardoor de visie van de jongere minder bruikbaar is binnen het formele beoordelingskader van de inspectie (Rutz et al., 2018). Onderzoeken van Pålsson (2017) en Costa en Sani (2024) laten ditzelfde spanningsveld zien: informatie en procedurele duidelijkheid zijn voorwaardelijk voor een betekenisvolle participatie, maar vaststaande kaders en systeemmechanismen kunnen effectieve participatie beperken doordat er binnen deze kaders en mechanismen geen ruimte is voor de ervaringen en visies van de jongeren die participeren bij een inspectieonderzoek (Pålsson, 2017; Costa en Sani; 2024).

Discussie

Dit onderzoek heeft twee duidelijke sterke kanten. Een eerste sterke kant is dat deze studie de recente en huidige kennis in de literatuur over participatie van jongeren bij een inspectieonderzoek naar aanleiding van een inspectiemelding aan het licht brengt. De kleine hoeveelheid literatuur ($n = 3$) laat zien dat er op dit moment een hiaat in de kennis is over hoe jongeren kunnen participeren bij een inspectieonderzoek naar aanleiding van een inspectiemelding.

Een tweede sterke kant is dat alle geïncludeerde studies getoetst zijn op kwaliteit aan de hand van de MMAT (Hong et al., 2018) en dat er zodoende gewicht gegeven kon worden aan de studies. Alle geïncludeerde studies (Brady et al., 2019; Pålsson, 2017; Stevens, 2006) scoorden op de kwaliteitsbeoordeling de maximale score, waardoor de kwaliteit van de geïncludeerde studies als hoog beschouwd kan worden.

Dit onderzoek kent ook limitaties. Zo is de hoeveelheid geïncludeerde literatuur in dit onderzoek klein ($n = 3$). Hierdoor is het lastig om brede, generaliseerbare antwoorden te formuleren op de vraag hoe jongeren kunnen participeren bij het uitvoeren van een inspectieonderzoek.

Een andere limitatie is het risico op het missen van literatuur tijdens het selectieproces, doordat kernwoorden anders geformuleerd zijn of met een ander woord benoemd worden binnen verschillende studies. Binnen het vakgebied is er een grote variatie aan terminologie voor kernwoorden die gebruikt zijn binnen dit onderzoek, waardoor literatuur mogelijk niet naar voren gekomen is in het zoek- en selectieproces.

In 2024 zijn er 900 inspectiemeldingen binnen gekomen bij de IGJ over zorgen in de residentiële jeugdzorg (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, 2025). Dit betekent dat er in 2024 een grote groep jongeren blootgesteld is aan ervaringen die gemeld moesten worden bij de IGJ, waaronder suïcides, calamiteiten en geweld. Hoewel het kinderrechtenverdrag opgesteld is om alle kinderen en jongeren te beschermen tegen geweld en onveiligheid (*wetten.nl - Regeling - Verdrag inzake de Rechten van het Kind - BWBV0002508*, artikel 2 lid 2, 2002), blijkt uit onderhavig onderzoek dat er geen duidelijke handleidingen en procedures ten grondslag liggen aan hoe een inspectieonderzoek ingericht kan worden waarbij het recht op participatie van jongeren tot uitdrukking gebracht kan worden. De bevindingen in deze studie impliceren dat inspecteurs meer ruimte zouden kunnen nemen om jongerenperspectieven explicieter op te nemen in rapportages, ook wanneer deze perspectieven niet direct aansluiten op bestaande kaders. Daarnaast vraagt dit van de inspecteurs om transparante communicatie richting jongeren over wat wel en niet mogelijk is

binnen het inspectiekader, om teleurstelling en cynisme bij de participerende jongere te voorkomen. Dit roept een belangrijke vraag op voor inspecteurs van de IGJ: Als participatie vooral relationeel werkt, maar inspecties procedureel ingericht zijn, hoe kan dan worden voorkomen dat participatie gereduceerd wordt tot een formele stap in het inspectieonderzoek?

Hier ligt dan ook de aanbeveling voor vervolgonderzoek. Om recht te doen aan de stem van jongeren die opgroeien in de residentiële jeugdzorg, zou er vervolgonderzoek gedaan moeten worden in de vorm van interviews. Jongeren die betrokken zijn bij een inspectieonderzoek kunnen in zo'n interview hun mening geven over wat zij fijn vinden om te weten over het inspectieproces, welke informatie zij willen weten vooraf en achteraf, en in hoeverre zij mee willen denken over de verbeteracties voor de zorginstelling die uiteindelijk opgesteld worden in een inspectierapport. Door meerdere van deze interviews binnen verschillende jeugdzorginstellingen en -settings af te nemen, kan er inzicht verworven worden in de wensen en behoeften van jongeren die participeren aan een inspectieonderzoek naar aanleiding van een inspectiemelding.

Om deze wetenschappelijke vervolgstap kracht bij te zetten, zou er ook een praktische stap ondernomen kunnen worden door de IGJ om deze participatie in de praktijk tot stand te laten komen. De IGJ zou een jongerenpanel kunnen oprichten bestaande uit een groep jongeren die opgroeien in de residentiële jeugdzorg. Dit jongerenpanel kan op een audit-wijze een inspectierapport doornemen om verbeterpunten te formuleren. Verbeterpunten kunnen zijn: het aangeven wanneer een jongere geen terugkoppeling heeft ontvangen nadat hij of zij een visie heeft gedeeld, het aangeven wanneer de visie van de jongere niet mee wordt genomen in het definitieve rapport of het bezwaar aantekenen tegen een rapport als het rapport in strijd is met de afspraken zoals opgesteld in het IVRK (*wetten.nl - Regeling - Verdrag inzake de Rechten van het Kind - BWBV0002508*, artikel 2 lid 2, 2002).

Pas als er duidelijke afspraken, handleidingen en procedures zijn over hoe jongeren kunnen participeren bij een inspectieonderzoek naar aanleiding van een inspectiemelding, kan er gezegd worden dat er recht wordt gedaan aan de stem van de 41.255 jongeren die opgroeien in de residentiële jeugdzorg in Nederland.

Literatuurlijst

- Arksey, H. & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International journal of social research methodology*, (1), 19-32.
- Brady, B., Kennan, D., Forkan, C., Tierney, E., Jackson, R., & Holloway, R. (2019). The participation of children and young people in care: insights from an analysis of national inspection reports in the Republic of Ireland. *Child Care in Practice*, 25(1), 22–36. <https://doi.org/10.1080/13575279.2018.1537257>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025, april 30). *1. Jongeren met jeugdhulp*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2025/jeugdhulp-2024/1-jongeren-met-jeugdhulp>
- Costa, M. J., & Sani, A. I. (2024). The participation of children and young people in child protection system: A systematic review. *Social Sciences*, 13(10), 548. <https://doi.org/10.3390/socsci13100548>
- Fermin, A., Friele, R., & Copenhagen, T. (2019). Ervaringen met toezicht van kleinschalige jeugdhulpaanbieders met verblijf. *Eindrapport*. Utrecht: Nivel. <https://www.nivel.nl/nl/publicatie/ervaringen-met-toezicht-van-kleinschalige-jeugdhulpaanbieders-met-verblijf-eindrapport>
- Geurts, E., Hokwerda, Y., Bouma, H., Winder, L., & Hoefnagels, C. (2018). *Handleiding Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*. Augeo / Rijksoverheid. [https://lvak.nl/downloads/Handreiking Participatie van kinderen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling 2018.pdf](https://lvak.nl/downloads/Handreiking_Participatie_van_kinderen_in_de_Meldcode_huiselijk_geweld_en_kindermishandeling_2018.pdf)
- Giglio, A. D., & Costa, M. U. P. d. (2023). The use of artificial intelligence to improve the scientific writing of non-native english speakers. *Revista Da Associacao Medica Brasileira (1992)*, 69(9), e20230560. <https://doi.org/10.1590/1806-9282.20230560>
- Higgins, J. P. T. (2019). Searching for studies. In J. P. T. Higgins & J. Thomas (Eds.), *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions* (Version 6). Cochrane. <http://handbook.cochrane.org/>
- Hong, Q. N., Fàbregues, S., Bartlett, G., Boardman, F., Cargo, M., Dagenais, P., Gagnon, M.-P., Griffiths, F., Nicolau, B., O'Cathain, A., Rousseau, M.-C., Vedel, I., & Pluye, P. (2018). The Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT) version 2018 for information professionals and researchers. *Education for Information*, 34(4), 285-291. <https://doi.org/10.3233/EFI-180221>
- Ihugba, U. (2020). *Introduction to legal research method an*. Malthouse Press Ltd, Nigeria.

- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (2025, 7 april). *Jaarbeeld IGJ 2024*.
<https://www.igj.nl/documenten/2025/04/07/jaarbeeld-igj-2024>
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. 2020. *Brochure Calamiteiten Wkkgz melden aan IGJ*.
 IGJ. <https://www.igj.nl/documenten/2020/01/07/brochure-calamiteiten-melden-aan-igj>
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (z.d. - a). *Suicide of suïcidepoging melden (ggz)*. IGJ.
<https://www.igj.nl/onderwerpen/klachten-en-melden/suicidepoging>
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (z.d. - b) *Wat gebeurt er na mijn melding?*
<https://www.igj.nl/onderwerpen/klachten-en-melden/klacht-of-vraag-over-zorg-of-jeugdhulpverlening/ik-wil-iets-melden/wat-gebeurt-er-na-mijn-melding>
- Janssen, L. (2022). *Jeugdrecht begrepen achtste herziene druk*. Boom
- Jørgensen, T., Greve, R. A., McGinn, P. E., & Christiansen, Ø. (2025). Conceptions of participation in child protection care assessments – A discourse analysis of independent experts’ accounts. *British Journal of Social Work*, 55(4), 1598-1616.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaf022>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2024, 25 juni). *Melden over jeugdhulp*.
 Jeugd | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.
<https://www.igj.nl/zorgsectoren/jeugd/melden-jeugdhulpverleners>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2023, 20 juni). *Wat gebeurt er na mijn melding? Klacht Over Zorg Of Jeugdhulp? Het Landelijk Meldpunt Zorg | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd*. <https://www.igj.nl/onderwerpen/klacht-of-vraag-over-zorg-of-jeugdhulpverlening/ik-wil-iets-melden/wat-gebeurt-er-na-mijn-melding#:~:text=Hoe%20verloopt%20een%20onderzoek?,informeert%20u%20en%20andere%20betrokkenen>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d. - a). *Wat is een gezinshuis?*
<https://www.nji.nl/gezinshuizen/wat-is-een-gezinshuis#wanneer-kom-je-in-een-gezinshuis-te-wonen?>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.- b). *Vrijwillige of gedwongen uithuisplaatsing?*
<https://www.nji.nl/uithuisplaatsing/vrijwillig-of-gedwongen>
- Pålsson, D. (2022). Can Children's Participation Be Promoted From the Outside? Insights from Sweden on Public Monitoring of Foster and Residential Care.
- Pålsson, D. (2017) Conditioned agency? The role of children in the audit of Swedish residential care. *Child & Family Social Work*, 22: 33–42. doi: [10.1111/cfs.12234](https://doi.org/10.1111/cfs.12234).
- Pieper, I. (2025). *Na incidentmelding bij Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd: Wensen van jeugd over informatie en participatie*. Cornerstones Jeugdzorg B.V.

- Rechtspraak. (z.d.). Uithuisplaatsing. Geraadpleegd op 14 september 2025, van <https://www.rechtspraak.nl/Onderwerpen/Uithuisplaatsing>
- Rutz, S., van de Bovenkamp, H. M., Buitendijk, S. E., Robben, P. B. M., & de Bont, A. A. (2018). *Inspectors' responses to adolescents' assessment of quality of care: A case study on involving adolescents in inspections. BMC Health Services Research, 18*(1), 226. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-2998-9>
- Schofield, G., & Beek, M. (2013). *Secure base model: Promoting attachment and resilience in foster care and adoption*. CoramBAAF.
- Stevens, I. (2006). Consulting Youth about Residential Care Environments in Scotland. *Children, Youth & Environments, 16*(2), 51–76. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1353/cye.2006.0008>
- Raad voor de Kinderbescherming. (2025, 5 juni). *Welke kindbeschermingsmaatregelen zijn er?* Raad Voor de Kinderbescherming. <https://www.kinderbescherming.nl/voor-kind-en-ouder/beschermingsonderzoek/welke-maatregelen-van-kinderbescherming-zijn-er>
- Ten Brummelaar, M., Harder, A., Knorth, E., Post, W., & Kalverboer, M. (2017). Balanceren tussen grenzen en mogelijkheden: De participatie van jongeren in gesloten residentiële zorg. In J. D. van der Ploeg (editor), *Jonge onderzoekers over de jeugdzorg: Enkele problemen uitgelicht* (pp. 97-118). Artikel 6 SWP Uitgeverij.
- Verhoeven, N. (2023). *Thematische analyse: Patronen vinden bij kwalitatief onderzoek* (2^e druk). Boom. ISBN 9789024451951
- Wetten.nl - regeling - Jeugdwet - BWBR0034925*. (2025, 1 januari). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2025-01-01>
- wetten.nl - regeling - Verdrag inzake de rechten van het kind - BWBV0002508*. (2002, 18 november). https://wetten.overheid.nl/BWBV0002508/2002-11-18#Verdrag_2

Bijlagen

Bijlage 1

Vragen MMAT (Hong et al., 2018, p. 2)

Screeningsvragen	S1	Zijn de onderzoeksvragen duidelijk?
	S2	Maken de verzamelde data het mogelijk om onderzoeksvragen te beantwoorden?
Kwalitatief onderzoek	1.	Is de kwalitatieve aard van het onderzoek geschikt om de onderzoeksvraag te beantwoorden?
	2.	Zijn de kwalitatieve dataverzamelmethode(n) geschikt om de onderzoeksvraag te beantwoorden?
	3.	Komen de bevindingen adequaat voort uit de data?
	4.	Is de interpretatie van de resultaten af te leiden uit de data?
	5.	Is er een verband tussen de kwalitatieve databronnen, verzameling, de analyse en de interpretatie?
Randomized Controlled Trails	1.	Is de randomisatie correct uitgevoerd?
	2.	Zijn de groepen vergelijkbaar bij de baseline?
	3.	Zijn er volledige data-uitkomsten?
	4.	Zijn de beoordelaars blind voor de ingezette interventie?
	5.	Hebben de deelnemers de toegewezen interventie correct gevolgd?
Niet gerandomiseerd onderzoek	1.	Zijn deelnemers representatief voor de doelgroep?
	2.	Zijn de metingen geschikt voor zowel de interventie als de uitkomst?
	3.	Zijn er volledige uitkomstgegevens?
	4.	Wordt er bij het ontwerp en analyse rekening gehouden met confounders?
	5.	Wordt tijdens de onderzoeksperiode de interventie ingezet zoals deze bedoeld is?
Kwantitatief beschrijvend onderzoek	1.	Is de steekproefstrategie passend voor de onderzoeksvraag?
	2.	Is de steekproef representatief voor de doelpopulatie?
	3.	Zijn de metingen passend bij het onderzoek?
	4.	Is het risico op non-response bias laag?
	5.	Is de statistische analyse geschikt om de onderzoeksvraag te beantwoorden?

Mixed Methods Onderzoek

1. Is er een goede reden voor het gebruik van dit design, om de onderzoeksvraag te beantwoorden?
 2. Zijn de verschillende onderdelen van het onderzoek effectief geïntegreerd om de onderzoeksvraag te beantwoorden?
 3. Worden de uitkomsten van de integratie van kwalitatieve en kwantitatieve componenten adequaat geïnterpreteerd?
 4. Worden de verschillen en inconsistenties tussen kwantitatieve en kwalitatieve resultaten op adequate wijze verwerkt?
 5. Voldoen de verschillende onderzoeken van de studie aan de kwaliteitscriteria van elke methode die toegepast wordt?
-

Bijlage 2

Gevonden thema's in de literatuur

	Brady, Kennan, Forkan, Tierney, Jackson & Holloway (2019)	Pålsson (2017)	Stevens (2006)
<hr/> Handreiking Geurts et al., 2018			
<i>Informatie delen</i>	“The provision of necessary information in an age-appropriate format is essential in ensuring that children and young people have a voice in relation to matters of relevance to their lives” (p. 28).	Niet gevonden in het artikel.	“Good communication between staff and individual young people is essential to ensure that young people understand what information is being transmitted about them, and why this is happening” (p. 68).
<i>Mening uiten</i>	“Across all HIQA reports, there was evidence of children and young people’s views being routinely sought in the context of their everyday lives” (p. 26).	“For some years now, the inspectorate, during its visits, has been required to consult all the children who wish to be interviewed...” (p. 34).	“Access to advocacy is important and underpins accountability” (p. 66).
<i>Visie in besluitvorming</i>	“Advocates can enable children’s views to be represented in a relatively systematic way, ensure that due attention is paid to these views” (p. 30).	“...their views should subsequently be taken into account when making decisions” (p. 34).	“Twenty young people felt involved in their care planning. In particular, they felt that attention was paid to what they said” (p. 64).
<i>Terugkoppeling</i>	“Having a robust system of managing complaints and feeding back to young people regarding decisions made is important in terms of ensuring that young people’s voices are heard and responded to fairly and appropriately” (p. 30).	Niet gevonden in het artikel.	“After meetings, staff would sit down with you and make sure you understood” (p. 64).

Verweer tegen beslissing

“Across the national standards for children in care, young people have the right to express concerns or complain about their care. All children in care must be given written information about the complaints procedure, all complaints should be recorded, taken seriously and clear conclusions reached” (p. 30).

Niet gevonden in het artikel.

When young people became aware of the National Care Standards and the role of the SCRC inspections, they made some interesting comments: “*Inspections should be all unannounced and if they’re not doing the job, then they should get fined*” (Male, 19).” (p. 65)

Secure Base Model (Schofield & Beek, 2013)

Beschikbaarheid

“It was also recorded in some cases that children and young people had said that residential care staff and social workers actively advocated for them” (p. 30).

“However, the children tend to mainly express views about other things, such as interpersonal relationships, ambiguous rules and the resources available in the care environment” (p. 40).

“It was agreed that a supportive adult would accompany each young person throughout the process” (p. 57).

Sensitiviteit

“The Lundy model of participation emphasizes the importance of creating a safe space for children and young people to have their voices heard” (p. 26).

“The difficulty in reconciling a policy for children’s participation with inspection practice can be attributed to inspection practice as such, which has inherent limitations in that the quality criteria must be derived from the regulations. Thus, from that perspective the children are ultimately limited to influencing issues that relate to regulatory standards” (p. 40).

“Given that previous research indicates that many young people come from backgrounds where abuse and disrupted attachments are a feature ... the importance of generating a feeling of safety in residential care units cannot be over-emphasized” (p. 68).

Acceptatie

Niet gevonden in het artikel.

“sometimes there are tensions between advocating agency and securing protective needs. However, as inspectors hesitate to bring up information emerging from the child interviews, the children are assigned a weak status as actors” (p. 38).

“Children in residential care should be viewed as valued participants in decisions about their care environments...” (p. 53).

Samenwerking

“The Child and Family Agency Act 2013 places a strong emphasis on partnership and co-operation with children and families in the delivery of services” (p. 24).

“Overall the results from the case files demonstrate difficulties for children to exert substantial influence on the inspection process” (p. 40).

“The group (Children’s Working Group) was set up by the Scottish Executive and was adult-initiated. However, it appears that the work done by the group drew children and youth into the process. Their involvement seems to be reflected in the SCR’s commitment to develop a participation methodology for young people” (p. 67).

Gevoel van erbij horen

“Some children told inspectors that they could express their views in relation to access arrangements and its location if it did not fit in with their daily routine” (p. 27).

Niet gevonden in het artikel.

“Young people discussed the importance of staying in contact with families... If children are placed far away from their families, this causes undue distress” (p. 68).